

Ari Koponen

Kaverit ja kirkko

Lasten ja nuorten kokemuksia ortodoksisesta osallisuudesta, yhdenvertaisuudesta ja identiteetistä

Ortodoksia 65 (2025), 132–147

DOI: 10.61560/ortodoksia.163325

Johdanto

Ortodoksisten nuorten liitto ry (ONL) kartoitti vuoden 2024 kyselyllä ortodoksiseen kirkkoon ja kulttuuripiiriin kuuluvien lasten ja nuorten kokemuksia ja toiveita ortodoksisesta toiminnasta yhteistyössä Suomen ortodoksisten opettajien liiton (SOOLI ry) kanssa. Kyselyn tarkoituksena oli erityisesti selvittää lasten ja nuorten osallistumisen muotoja ja niistä saatuja kokemuksia kirkon ja sen piirissä toimivien tahojen järjestämissä tapahtumissa. Kyselyn laati ONL:n asettama työryhmä, joka huomioi myös sitä ennakkoon testaneiden opettajien kommentit. Nuorisotutkimukseen erikoistuva yhteiskuntatutkimuksen opiskelija Iris Mikkonen osallistui kyselylomakkeiden eri versioiden laatimiseen.

Yksilön tai ryhmän osallisuuden tutkiminen on moniulotteista ja kokemukset osallisuudesta vaihtelevia, mikä tekee itse osallisuuden määrittelystä vaikeaa. Esimerkiksi Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen vuonna 2017 laatima työpaperi ”Mitä osallisuus on?” määritteli osallisuuden sosiologisen tutkimuksen kohteena rakentuvan kolmesta sisäkkäisestä ja toisiinsa aaltoilevasta kehästä, jotka kattavat osallisuuden omaan elämään, osallisuuden vaikuttamisprosesseihin sekä paikallisen arvokkuuden, jossa henkilö pystyy sekä liittymään erilaisiin hyvinvoinnin lähteisiin ja elämän merkityksellisyyttä lisääviin vuorovaikutussuhteisiin.¹

1 Isola, Kaartinen, Leemann, Lääperi, Schneider, Valtari, & Keto-Tokoi 2017, 23.

Osallisuudella on siis sekä yksilöllinen että yhteiskunnallinen limittäinen dynamiikkansa. Osallisuudesta puhuttaessa kyse ei ole myöskään pelkästä osallistumisesta, vaan osallisuus voi käsitteenä laajeta enemmän kattamaan hyvän ja merkityksellisen elämän ulottuvuutta kuin vain aktiivisuuden määrää. Osallisuus voi toteutua myös ”passiivisessa” mielessä, joka jää usein tutkimuksissa piiloon ja on vaikeasti tulkittavissa pelkän osallistumisen kautta.² Kyselytutkimuksella pyrittiin saamaan esiin määrällisiä tuloksia osallistumisesta sekä laadullisia tuloksia selvittämällä miksi vastaajat osallistuivat tapahtumiin, miten he ne kokivat ja millaisia tuntemuksia tapahtumien ortodoksinen konteksti heissä herätti.

ONL:n kyselytutkimus koski pientä, rajattua joukkoa yhteiskunnassa. Aineisto ohjaa analysoimaan tuloksia, jotka ilmentävät paikallistason osallisuuden saatavuutta ja toteutumista sekä tuo esiin tiettyjä yhtenäispiirteitä, jotka ovat varovaisesti laajennettavissa yhteiskunnallisten, osallisuutta koskevien annettujen resurssien ja rajoitusten analyysiksi. Alustavan analyysin ”Yhdenvertaisuus ja uskonnollinen osallisuus ortodoksisten lasten ja nuorten keskuudessa” laati vastausten pohjalta Iris Mikkonen sekä kvantitatiivisen ristiintaulukoinnin tilastotieteilijä Arvi Tolvanen. Tämä artikkeli pohjautuu näihin analyysiin.

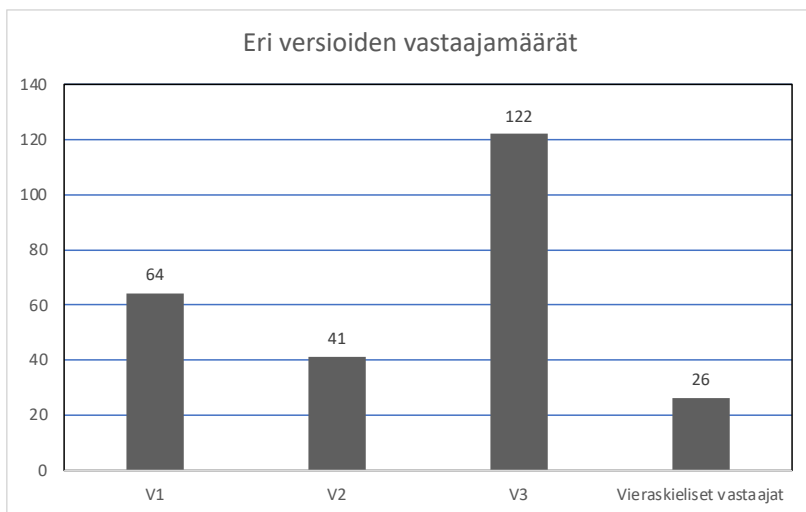
Kyselyn rakenne ja vastausten jakauma

Kyselylomakkeesta laadittiin kolme eri versiota. Lyhyin kysely (V1) oli suunnattu alakouluikäisille ja pidempi versio (V2) yläkouluikäisille ja toisen asteen opiskelijoille. Kolmas versio (V3) oli avoin kysely, jolla pyrittiin tavoittamaan sellaisia lapsia ja nuoria, jotka eivät olleet ortodoksisen uskonnonopetuksen piirissä mutta olivat jollakin tavoin kirkon, seurakuntien ja ONL ry:n tiedottamisen tavoitettavissa. V3-lomake oli saatavilla ONL:n nettisivuilla ja siitä tiedotettiin Facebookissa ja Instagramissa sekä kirkon sisäisessä tiedotteessa. Lisäksi kyselystä tiedotettiin ONL:n yhteisöjäseniä sekä kirkon nuorisotyötä tekeviä.

Lyhyimmästä kyselyversiosta (V1) oli opettajien käytössä lomakkeet myös englanniksi, venäjäksi ja ruotsiksi. Opettajia opastettiin kyselyn tekemiseen erillisellä ohjeella. Kyselyyn vastattiin esimerkiksi oppituntien aikana, seurakunnan nuorten piireissä tai omatoimisesti sosiaalisen median linkin kautta, älylaitteita käyttäen ja täysin anonyymisti.

2 Tuuli-Maria Holmin vuoden 2021 opinnäytetyö sisältää ansiokkaan ja lyhyen katsauksen kirkollisen kumppanuuden, toimijuuden ja nuorisotyön käsitteisiin. Ks. Holm 2021, 7–13.

Lomake V1 oli lyhyempi ja sisälsi kaikkiaan 15 kysymystä, joissa käsiteltiin vastaajien suhdetta ortodoksiseen uskontoon, kokemuksia seurakunnan tapahtumista sekä kokemuksia yhdenvertaisuudesta ja ystävyyssuhteista seurakunnassa. Lomakkeet V2 ja V3 olivat luonteeltaan pidempiä ja sisälsivät tarkentavia vastausvaihtoehtoja edellisiin teemoihin ja mahdollistivat myös kuvailevammat vastaukset. Lomakkeet V2 ja V3 olivat yhtä sanamuotoa lukuun ottamatta identtiset. Avoimen V3-lomakkeen kohdalla asetettiin toivomus, että vastaaja olisi alle 35-vuotias. Temaattisesti kyselylomakkeet sisälsivät kysymyksiä identiteetistä ja osallistumisesta uskonnollisiin tapahtumiin, saatavilla olevien tapahtumien tarjontaan ja järjestämiseen sekä yhdenvertaisuuden kokemuksiin.

Kuvio 1. Eri versioiden vastaajamäärät (N=253)

Vastanneista 60,3 prosenttia ilmoitti sukupuolekseen pojan ja 34,9 prosenttia tytön. 3,2 prosenttia koki olevansa muuta sukupuolta tai ei halunnut vastata kysymykseen. Kokonaisikäjakaumassa vastaajista suuri osa oli 3.–6.-luokkalaisia, pidempien lomakkeiden vastaajista suurin osa oli 15–24-vuotiaita. Vastauksia saatiin kaikkien Suomen ortodoksisten seurakuntien alueilta, lisäksi vastanneissa oli myös sellaisia, jotka eivät kuuluneet mihinkään niistä.

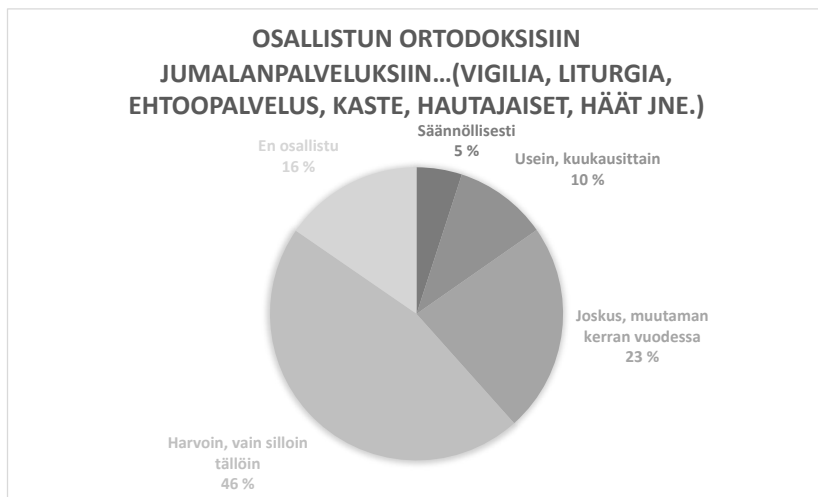
Maantieteellisesti eniten V1-lomakkeeseen vastanneita oli Taipaleen (peräti 32,3 % vastaajista), Helsingin (22,6 %) ja Joensuun (21 %) ortodoksisesta seurakunnasta. Vieraskielisten vastaajien joukosta suurin osa oli Helsingin seurakunnasta. V2-lomakkeeseen vastanneista suurin osa oli Helsingistä ja Taipaleen seurakunnista (25 % molemmista). Avoimen kyselylomakkeen (V3) vastaajajoukosta suurimman muodostivat Helsingin (25,8 %), Joensuun (20 %) ja Kuopion (13,3 %) seurakuntien jäsenet. On oletettavaa, että V1- ja V2-lomakkeiden vastausjakaumaa selittää paikallisen opettajien tai muiden kyselyä vetäneiden aktiivisuus, kun taas avoimen kyselyn kohdalla alueellisten vastausmäärien eroissa korostuvat tiedottamisen tehokkuus ja tavoitettavuus.

Tässä artikkelissa keskitytään pääosin vanhemman ikäryhmän vastaajiin (V2 & V3), sillä kysymyslomakkeiden lähes täysi identtisyys ja todennäköisesti paremmin keskenään korreloiva ikäjakauma (oletuksena, että avoimeen kyselyyn vastasivat helpommin hieman varttuneemmat) tuovat esiin selkeämmin rinnastettavia ilmiöitä tai mahdollisia eroja.

Identiteetti ja osallistuminen uskonnollisiin tapahtumiin

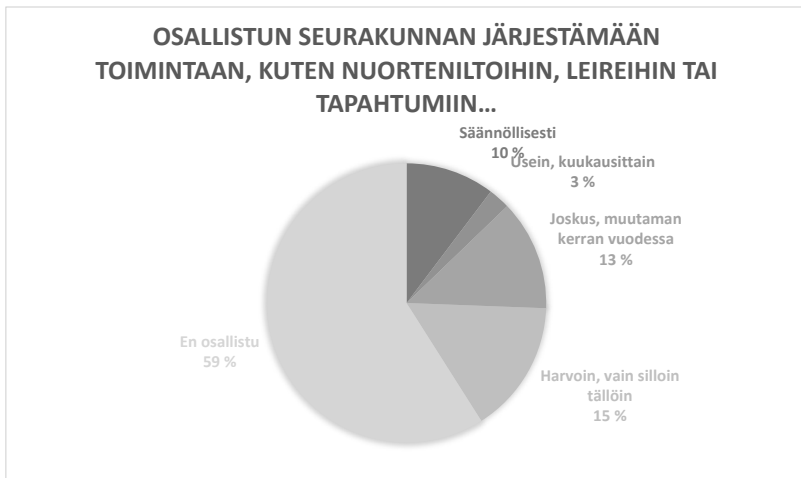
Ortodoksista identiteettiä koskevassa kysymyksessä yli 60 prosenttia nuoremmissa vastaajista kertoi ortodoksisuuden olevan näkyvä osa omaa elämänsä, kun taas vanhempien vastaajien tarkemmassa, valintavaihtoehtoja sisältäneessä kysymyksessä vastaukset hajaantuivat melko tasaisesti. Kysymys ortodoksisuuden näkymisestä kotona antoi vastauksia, jonka perusteella voidaan olettaa, että ortodoksisuus näkyi jollakin tavalla useimpien elämässä, joskaan ei välttämättä esimerkiksi kodinsisäisten keskustelujen tasolla. Pidemmissä lomakkeissa tarkasteltiin ortodoksista identiteettiä väittämän ”Koen ortodoksisuuden olevan tärkeä osa minua” avulla. Lomakkeen V2 vastaajista kolmannes ei osannut arvioida, onko ortodoksisuus tärkeä osa heitä, kun taas neljännes vastasi olevan väitteen kanssa täysin samaa mieltä. Täysin eri mieltä oli V2-vastaajista viidennes. V3-vastaajista sen sijaan miltei puolet (45,2 %) koki olevansa väitteen kanssa täysin samaa mieltä, kun taas täysin eri mieltä oli vain 15 % vastaajista. On pohdittava, missä määrin lomakkeiden toteuttamisen muoto vaikutti hajontaan. On luultavaa, että jo valmiiksi aktiivisemmat ortodoksit ovat tarttuneet hanakammin avoimeen kyselyyn, kun taas V2-vastaajat ovat vastanneet ”ylhäältä” johdetusti oppimistilanteessa tai vastaavassa.

Osallistuminen seurakunnan toimintaan oli V2-vastaajien joukossa lopulta vähäistä, mutta kuitenkin suurempaa kuin esimerkiksi keskimääräisesti vuoden 2023 Nuorisobarometrin tilastoissa³. Esimerkiksi vanhempien vastaajien kohdalla ei koskaan osallistuvien osuus oli merkittävän pieni. Samalla on huomioitava, että harvakin jumalanpalveluksiin osallistuminen näyttää siirtyvän heikosti osallistumiseen seurakunnan muuhun toimintaan. Nuoremista ja vieraskielisistä vastaajista suurin osa ei ollut osallistunut lainkaan muuhun toimintaan, ja sama suuntaus oli nähtävillä myös vanhemmissa vastaajissa.

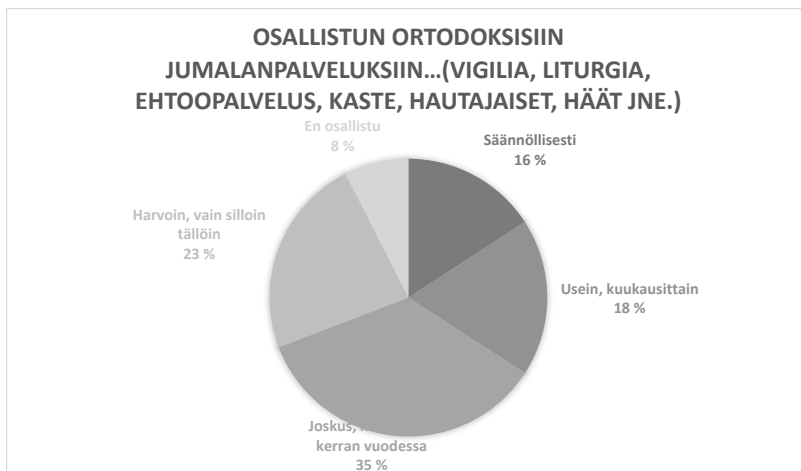

Kuvio 2. Osallistuminen jumalanpalveluksiin (kysely V2, N=39)

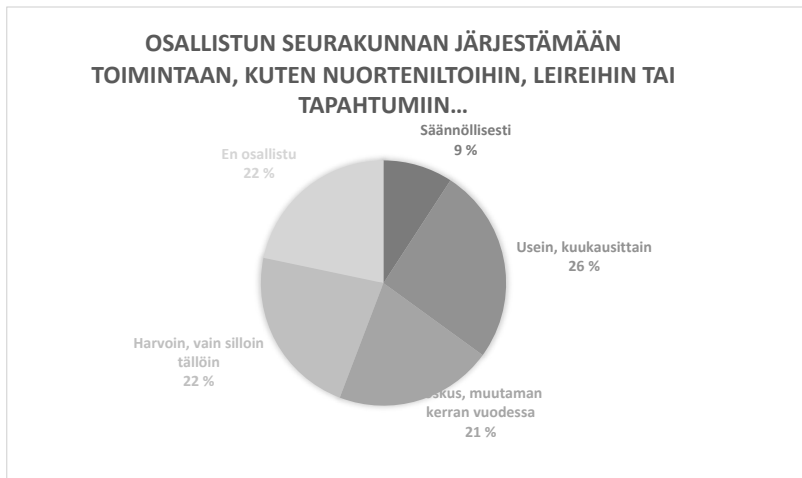
³ Kiilakoski (toim.) 2024, 62–64. Vertailuksi nuorten uskonnollisuuden kehityksestä ks. Happonen & Kiilakoski (toim.) 2025, 49.

Kuvio 3. Osallistuminen seurakunnan muuhun toimintaan (kysely V2, N=39)

Kuvio 4. Osallistuminen jumalanpalveluksiin (kysely V3, N=120)

Kuvio 5. Osallistuminen seurakunnan muuhun toimintaan (kysely V3, N=120)

V3-vastaajien kohdalla jakaumissa näkyi huomattavasti suurempi aktiivisuus.

Kokemukset seurakunnan järjestämästä toiminnasta (niihin osallistuneiden kesken) sekä omasta uskonnosta yleensä olivat suurelta osin myönteisiä. Vanhempien vastaajien suosituimpia myönteisiä määritelmiä omasta uskonnosta olivat ”kiinnostus”, ”rauha”, ”kunnioitus” ja ”hyväksyntä”. Ortodoksisuuden tärkeys itselle heijastui vanhempien vastaajien mukaan kaikkein eniten omista perheenjäsenistä. Muita ortodoksisen identiteetille tärkeitä rakennusosia olivat kaverit ja tutut, kirkon opetus ja sanoma, perinteet ja tavat sekä uskonnonopetus.

Ortodoksisen identiteetin välittymisen ja merkityksellisyyden kannalta näkemykset olivat linjassa perheiden uskonnolliseen jatkuvuuteen kohdistuvan tutkimuksen kanssa. Perhe voidaan Kati Tervo-Niemelän, Laura Kallatsan ja Jenni Spännärin mukaan nähdä tärkeimpänä uskonnollista perinnettä välittävänä tekijänä. Uskonnon jatkuvuutta tukevia tekijöitä ovat avoimuus puheessa uskonnosta ja uskonnon arvojen ja miellelyhtymien liittyminen turvallisuuteen ja läheisyyteen niin perheessä kuin uskonnollisessa yhteisössä (sekä itse uskon sisällöissä). Myönteisenä uskonnollisen ylisukupolvisen kantokyvyn merkinä on uskonnon kokemuksen joustavuus, joka ilmenee sopuisana erilaisuutena sukupolvien ja toisten ihmisten kanssa.⁴

⁴ Tervo-Niemelä, Kallatsa & Spännäri 2022.

Aktiivisuus osallistumisessa seurakunnan toimintoihin näyttäisi korreloivan yhteenkuuluvuuden kokemisen ja yhteisöllisen identiteetin kanssa. Kysyttäessä oman uskonnon herättämiä tunteita V2-vastaajat tunnistivat eniten kiinnostuksen, kunnioituksen, rauhan ja hyväksynnän tunteita. V3-vastaajat tunnistivat paljon samoja tunteita omikseen, mutta tunsivat samalla huomattavasti enemmän yhteenkuuluvuutta ja ylpeyttä omasta uskonnostaan. Negatiivisiin tunteisiin oma uskonto assosioitiin varsin vähän. Ortodoksisen uskonnon vuoksi ulkopuolisuutta tunsu 10 prosenttia V3-vastaajista, kun taas tätä tunnetta ei V2-vastaajista valinnut yksikään.

Toinen identiteettiä koskeva kysymys oli muotoiltu listaksi asioita, ”joiden vuoksi ortodoksisuus on minulle tärkeää.” Perheen tärkeys korostui ylivoimaisena yksittäisenä tekijänä V2-vastausten joukossa. V3-vastaajistakin vajaa puolet mainitsi perheenjäsenet, mutta sitä tärkeämmiksi nousivat ”yksilöllisemmät” ja todennäköisesti enemmän omiin kokemuksiin perustuvat tekijät. Odotetusti kaverit ja tutut nousivat tärkeimmäksi asiaksi (69,2 % vastaajista) ja näiden yhteydessä myös tapahtumat, joissa kavertuutta saattoi harjoittaa. Kirkon opetus ja sanoma sekä perinteet ja tavat olivat myös tärkeiden asioiden kärkipäässä. Aktiivisempaan osallisuuteen viittaa myös se, että oma seurakunta oli tärkeä hieman yli puolelle V3-vastaajista, kun taas V2-vastaajista vain noin 8 prosenttia koki sen tärkeäksi.

Uskonnon tai uskonnollisen identiteetin välittäminen ei tapahdu vain ylisukupolisesti, vaan myös osana sosialisatiota, vertaisryhmiä ja paikallistason kohtaamisia. Esimerkiksi Jannina Nummilan ja Enni Ratu Turun yliopistoon tekemässä työseminaaritutkimuksessa tutkittiin Turun ortodoksisen seurakunnan nuorten oma-aloitteisesti perustamaa nuorten piiriä *Turun nuoret ortodoksit*.⁵ Haastatteluin tehdyssä tutkimuksessa kävi ilmi, että osallistujat kokivat ystävyys- ja vertaissuhteet kirkon piirissä erittäin tärkeiksi myös hengellisen elämän ja/tai hyvän elämän rakennuksessa. Matalan kynnyksen toiminta ja avoin toimintailmapiiri loivat selvästi nuorten kirkolliseen elämään tarvittavaa väljyyttä, jossa myös muut seurakunnan toiminnot saatettiin kokea merkityksellisemmiksi. Turvalliseksi koettu ja riittävän väljä kirkollinen kehikko ruokkii erityisesti nuorten kohdalla oman ikätason vertaisryhmien identiteetin ja mikrotason yhteisöllisyyden rakenteita.

⁵ Nummila & Ratu 2023.

Vastaajilta kysyttiin myös kokemuksia ortodoksisen uskonnonopetukseen osallistumisesta. V2-vastaajien kesken tunnit koettiin eniten kivoiksi (41 %) ja opettavaisiksi (44 %). Erilaisiksi ja tylsiksi oppitunteja luonnehti neljännes vastaajajoukosta. V3-vastausten kohdalla vastaukset olivat samansuuntaiset, joskin uskonnonopetustuntien mielenkiintoisuus ja turvallisuus saivat paljon merkintöjä. Koska uskonnonopetusta ei käsitelty muissa kysymyksissä, on korrelaatioiden luominen hankalaa. Jatkotutkimusaiheena olisikin kiintoisaa selvittää identiteetin jatkumoa tai mahdollisia murroksia uskonnonopetukseen ja nuorisotapahtumiin osallistumisen mukana.

Osallistumisen syitä ja esteitä

Edellisen valossa on luontevaa, että kysyttäessä ortodoksiin tapahtumiin osallistumisen syitä esiin nousivat sosiaaliset tekijät eli kaverit ja vertaissuhteet. Tämä päti lähtökohtaisesti myös niihin, jotka osallistuivat vähemmän. Tärkeimpänä motivaationa osallistumiseen oli siis halu olla kavereiden kanssa (V2: 56,3 %; V3:68,1 %). Molemmat vastaajajoukot myös valitsivat osallistua tapahtumiin, koska halusivat tapoja viettää vapaa-aikaansa (ohjatusti ja/ tai järjestetysti). Kiinnostus uskontoa kohtaan oli motiivina yli puolella V3-vastaajista; V2-vastaajien kohdalla vastaava luku oli noin kolmannes. Näin ollen voi sanoa, että tärkeimmät vetovoimatekijät olivat nimenomaan kirkon toiminnaksi tunnistettava toiminta ja kaverit.

Seuraavaksi kysyttiin, mitkä tekijät olivat estäneet vastaajia osallistumasta seurakunnan tai kirkon tapahtumiin. V2-vastaajista miltei puolet jätti osallistumatta siksi, että toiminta ei yksinkertaisesti kiinnostanut. Neljännes vastaajista tarkensi vielä esteeksi sen, ettei halunnut osallistua uskonnollisiin tapahtumiin. V3-vastaajien kesken ajanpuute muodostui suurimmaksi esteeksi osallistumiselle, kun taas haluttomuutta osallistua uskonnollisiin tapahtumiin esiintyi vain 8 prosentissa vastauksista. Tiedottaminen ja tietoisuus seurakunnan toiminnasta vaikutti olevan varsin hyvää. Suurin osa osallistuneista oli sitä mieltä, että tietoa seurakunnan tapahtumista oli saatavilla ja sitä myös osattiin tarvittaessa hakea. Mitä vanhempi vastaaja oli, sitä helpommaksi hän koki tiedonhankinnan seurakunnan järjestämistä tapahtumista.

Nuorten kohdalla toiminnan saavutettavuus, niin maantieteellisesti kuin kohtuullisten kustannusten muodossa, on tärkeä osatekijä osallistumisen mahdollistamisessa. Koska Suomen ortodoksisen kirkon jäsenkeskittymät ja maantieteelliset erot vaikuttavat luonnollisesti tapahtumien saavutettavuuteen, oli varsin yleistä, että liian pitkä matka paikalle mainittiin ratkaisevaksi

esteeksi. Sen sijaan seurakunnan tapahtumat vaikuttivat olevan varsin koh-tuuhintaisia, sillä taloudelliset syyt nousivat esteiksi vain harvojen kohdalla molemmista vastaajaryhmistä.⁶ On toki huomattava, että taloudellinen tilan-ne tai kustannukset eivät muodostu yksin suoraan järjestäjälle suoritettavista osuuksista, jolloin matkustaminen voi lukeutua myös kustannussyihin.

Vastaajat saivat esittää myös toiveita tapahtumista. V2-vastaajista vain pari vastaajaa ehdotti jotakin tiettyä toimintamuotoa. V3-vastaajien joukos-sa sen sijaan korostuivat toiveet lisätapahtumista, joissa voisi tavata edelleen nimenomaan omaa ikäryhmäänsä. Mitä vanhempi vastaaja paljasti olevansa, sitä enemmän toivottiin toimintaa, joka sitoisi aiemmissa ikävaiheissa muo-toutuneet sosiaaliset ryhmät toisiin ryhmiin seurakunnassa tai kirkossa. Eri-tyisesti ne, jotka kertoivat olevansa nuoria aikuisia, toivoivat jatkumoa kristi-noppileirin ja sen mahdollisten jatkoleirien muodossa omalle ikäryhmälleen. Juuri ikäryhmä 18–24-vuotiaat toivoivat suhteellisesti eniten lisää osallistu-mismahdollisuuksia ja samalla mainitsivat useimmin motiivikseen osallistua, kavereiden lisäksi, tilaisuuksien uskonnollisen luonteen. On siis kysyttävä, ”aikuistuu-ko” kirkon nuorisotyö liian aikaisin, jolloin nuoret aikuiset siir-tyvät liian nopeasti ”muiden” joukkoon? Onko kirkon nuorisotyössä omaa paikkaa ”myöhäisnuorille” – etenkin kun nuoruusajan käsite on laajentunut kattamaan yhä pidemmän ajan? Kysymys voidaan myös muotoilla toisin: samaistuu-ko hengellinen toiminta seurakunnissa enemmän aikuisuuteen, jolloin vanhempi nuoriso jää eräänlaiseen välitilaan osallisuuden kokemuk- sessaan?

Toiveissa nousi myös esiin edellisiä havaintoja tukevia tuloksia. Tilai-suus tavata kavereita oli kaikkien tapahtumien keskiössä, mutta toiminnan matalan kynnyksen turvaaminen vaikutti olevan monien toiveiden taustalla. Tämä päti niin epävirallisimpiin tapahtumiin kuin hengellisen sisällön kautta rakentuviin tapahtumiin. Kirkon vahvuutena ja potentiaalina vaikuttaisi ole- van sekä mielikuvallinen tila järjestää kirkon yhteydessä nuorten näköistä toi- mintaa että konkreettinen tila toteuttaa näitä koko seurakunnan yhteistyönä. Alueelliset ja sosioekonomiset erot tulevat implisiittisesti esiin toiveissa, että edes yksittäisiä tapahtumia olisi lähellä tai että niitä olisi saatavilla kattavam- min, hiippakuntatasoisina ja tuettuina tapahtumina.⁷ Vastaajat kokivat pää-

6 Vrt. Nuorisobarometri 2024, jonka mukaan esimerkiksi harrastusten aloittamiskustannukset ovat esteinä lievästi nousevissa määrin. Happonen & Kiilakoski (toim.) 2025, 34–35.

7 Sosioekonomisten erojen kohdalla on huomioitava, että monet hyvinvointiteki-jät ovat keskimääräisesti parempia 2000-luvun nuorilla kuin aiemmilla sukupolvilla, mutta samalla sukupuolten odotteet ovat eriytyneet toisistaan ja kokonaisväestön tasolla polarisaatio näkyy ääripäiden korostumisena. Ks. Keski-Petäjä 2017.

sääntöisesti, että nuorten mielipiteitä huomioitiin riittävästi seurakunnassa. Lisää vaikutusmahdollisuuksia nuorille toivoi noin puolet yli 14-vuotiaista vastaajista.

Mielikuvallinen ja konkreettinen tila tulee esiin myös Nuorisobarometrin 2024 kyselyosiossa kunnan nuorisotyöpalvelujen merkityksestä. Kirkollisen nuorisotyön kannalta nuorten oman näköisen toiminnan vertailukohteenä yhteiskunnallisessa nuorisotoiminnassa voidaan pitää nuorisotalojen merkityksen säilymistä tärkeänä, vaikka niiden lukumäärä onkin vähentynyt. Nuoret kaipaavat edelleen mahdollisuuksia kokoontua vapaamuotoisesti ”kolmansiin tiloihin” eli kodin ja koulun ulkopuolella. Tätä mahdollisuutta tukee tilanteessa läsnä olevan aikuiselementti tai muutoin ohjattu toiminta.⁸ Kirkon nuorisotyön ”kolmas tila”, muodoltaan hengellinen tai kirkollinen, voi tarjota merkittävän identifikaation ja sosialisointin mahdollisuuden erotuksena yhteiskunnan muihin vastaaviin toimintoihin. Lisäksi kirkon nuorisotyötä on tarkasteltava myös osana yhteiskunnan nuorisotoimintaa, osana julkisyhteisön toimintakulttuuria ja -eetosta.

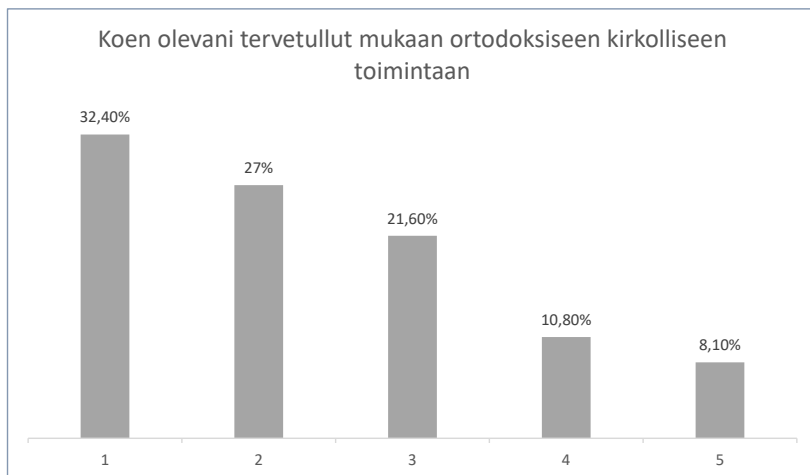
Nuorten kokemuksia mahdollisuuksista ja esteistä olisi mielenkiintoista peilata perheiden vastaaviin kokemuksiin. Vuoden 2025 keväällä on tehty selvitys lapsi-, nuoriso- ja perhetyön haasteista ja toiveista Suomen ortodoksissa kirkossa.⁹ Nämä aineistot yhdessä voisivat toimia pohjana laajemmalle tutkimukselle, jossa pureuduttaisiin osallisuutta edistävien ja estävien tekijöiden selvitykseen niin aineellisella kuin mielikuvallisellakin tasolla.

Kokemukset osallistumisesta ja yhdenvertaisuudesta

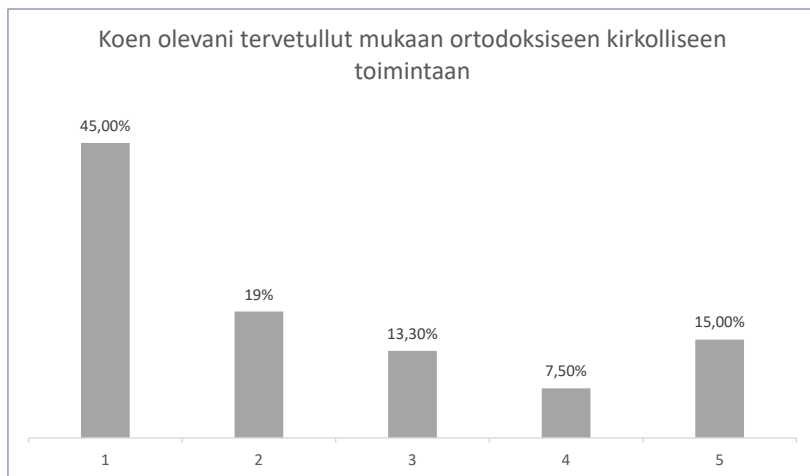
Seuraavassa kysymyskokonaisuudessa vastaajia pyydettiin arvioimaan asteikolla 1 (täysin samaa mieltä) – 5 (täysin eri mieltä), kokivatko he olevansa tervetulleita ortodoksiseen kirkolliseen toimintaan, olivatko he kokeneet osallistumisensa turvalliseksi ja että heitä huomioitiin riittävästi seurakunnan järjestämässä toiminnassa. Lisäksi selvitettiin toiminnan monimuotoisuuden toteutumista, eli ottavatko seurakunnat toiminnassaan huomioon eri kulttuurista ja taustoista tulevat ihmiset sekä sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt. Vastaajia pyydettiin kertomaan, olivatko he itse kokeneet tai havainneet syrjintää tai ennakkoluuloja seurakunnan toiminnassa. Lopuksi vastaajille annettiin vapaa sana pohtia, ”mikä voisi olla ortodoksisen kirkon rooli syrjinnän ehkäisemisessä ja yhdenvertaisen yhteiskunnan rakentamisessa”.

⁸ Happonen & Kiilakoski (toim.) 2025, 89–90.

⁹ Räsänen & Koponen 2025.

Kuvio 6. Kokemukset osallistumisesta (kysely V2, N=37)

Kuvio 7. Kokemukset osallistumisesta (kysely V3, N=120)

Eri ikäryhmien kohdalla kokemus mukaan ottavasta yhteisöstä pysyi melko samana. Pieni pudotus tapahtui vasta 25–28-vuotiaiden kohdalla, joskaan vastaajien määrä tässä ryhmässä ei ollut kovin suuri.

Edellisissä taulukoissa esitetyt jakaumat toistuivat käytännössä identtisinä myös muiden yhdenvertaisuuden kokemuksia koskevien kysymyksien vastauksissa. Molemmista vastaajajoukosta noin puolet kokivat, että ortodoksinen kirkko otti moitteetta huomioon erilaisista kulttuuritaustoista tulevat ihmiset. Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistön kohdalla molemmissa vastaajajoukoissa koettiin, että kirkko otti pääosin nämä vähemmistöt vähintään kelvollisesti huomioon. Vastaukset jakaantuivat lähes kokonaan asteikolle 1 (täysin samaa mieltä)–3 (en osaa sanoa), V3-vastaajien joukossa oli tämän kysymyksen kohdalla lievästi enemmän hajontaa. Vastaava vastausjakaantuma saatiin myös maantieteellisen huomioimisen kohdalla.

Viisi prosenttia V2-vastaajista vastasi kohdanneensa tai havainneensa syrjintää, kun taas V3-vastaajista näin vastasi peräti 17 prosenttia. Koska kysymyksessä mainittiin syrjinnän lisäksi myös ennakkoluulot, on vaikea arvioida, minkä tasoista koettu tai havaittu syrjintä on ollut. V3-vastaajien näkyvästi aktiivisempi rooli seurakunnan toiminnassa voi tuoda esiin myös enemmän eriparisuutta ympäröivään yhteiskuntaan, sillä kuten evankelisluterilaisen kirkon tuottamassa katsauksessa ”Kirkko epävarmuuksien ajassa”¹⁰ todetaan, uskonnollinen identiteetti koetaan yhä enenevässä määrin vähemmistöaseman kautta. Toisaalta kysymys koski syrjintää tai ennakkoluuloja nimenomaan seurakunnallisessa toiminnassa. Olisi tärkeää selvittää, miten syrjimisen kokemukset jäsentyvät: ovatko ne henkilöön käyviä häirintätilanteita, arvomaailmojen erilaisuutta tai mahdollisesti uskonsisältöjen kautta hahmottuvia ristiriitoja suhteessa laajempaan yhteiskuntaan tai omaan seurakuntaan.

Vapaassa vastauskentässä nostettiin esiin kirkon yhteiskunnalliseen rooliin kohdistuvia odotuksia, jotka osaltaan valottavat edellistä kysymystä. Eniten kirkolta toivottiin jämäkämpää otetta tasa-arvon ja kristillisen rakkauten puolestapuhujana. Myös suvaitsevaisuus ja kaikkien kohtaaminen nostettiin esiin. Muutamat vastaajista olivat toisaalta sitä mieltä, että kirkon olisi oltava nimenomaan konservatiivisempi ja pidättäytyttävä turvallisiksi koetussa perinteisemmässä opetuksessa.

10 Salomäki, Ketola, Komulainen, Salminen & Sohlberg 2024.

On siis todennäköistä, että koetut ennakkoluulot seurakunnan toiminnassa voivat kattaa laajan kirjon erilaisia kokemuksia. Voi olla, että toinen on kokenut kirkon perusopetuksen modernisointia kaipaavana, kun taas toinen on kokenut jonkin painotuksen ”ulkomaailmasta” tulleen ja vieraana kristilliselle elämälle. Ennakkoluulot ja toiveet eivät yksittäisinä arvostelmina kerro paljoakaan esimerkiksi koetun syrjinnän luonteesta. Olisikin tärkeää kartoittaa eri arvokenttien ja kokemustapahtumien kautta, missä suhteessa koettu syrjintä on yhteydessä siihen, mitä kirkolta ja sen jäsenyydeltä toivotaan ja odotetaan – eli toisin sanoen selvittää, kohdistuuko syrjintä tiettyihin yksilöihin vaiko olemassa oleviin tai konstruoituihin ihmisryhmiin, kansallisuuksiin, uskonpainotuksiin, ja niin edelleen.

Yhteenveto

Kyselyn perusteella voi todeta, että ortodoksisuus koettiin merkitykselliseksi asiaksi nuorten elämässä, vaikka merkityssisällöt vaihtelivatkin. Tärkeimmiksi identiteetin rakentajiksi tässä suhteessa paljastuivat perhe, kaverit sekä kirkon sanoma. Vaikutti siltä, että mahdollinen juurtuminen omaan seurakuntaan vaati edellä mainittujen tekijöiden vaikutusta ja läsnäoloa ollakseen merkityksellistä. Osallisuuden merkitys luonnollisesti kasvoi osallistumisen myötä, mikä puolestaan korosti mahdollisten osallistumisen esteiden merkitystä.

Suurin motiivi osallistua ortodoksiin tapahtumiin oli kavereiden kanssa oleminen. Oman perheen rooli osallistumiselle oli tärkeä, mutta väheni suhteellisesti, mitä vanhempi vastaaja oli. Uskonnollinen sisältö oli osalle tärkeää, ja uskonnollisten painotusten osalta suurin osa vanhemmista vastaajista toivoi tapahtumien opetukselliselta ja hengelliseltä sisällöltä avoimempaa ja inklusiivisempaa otetta. Sinänsä ortodoksisuus liitettiin pääosin myönteisiin mielikuviin, joskin erityisesti kirkon yhteiskunnallisen roolin kehitysehdotusten kohdalla vastaukset paljastivat jakautuneita odotuksia: osa toivoi perinteistä linjaa, kun taas osa toivoi rohkeampaa yhteiskunnallista vaikuttamista.

Kysely toi esiin myös konkreettisia näkökulmia seurakunnan toimintaan osallistumiseen. Tapahtumien huono saavutettavuus ja vapaa-ajan puute olivat tärkeimpiä omaan elämään liittyviä esteitä osallistumiselle. Osaa eivät uskonnolliset tapahtumat lähtökohtaisesti kiinnostaneet. Vastakohtana olivat ne nuoret, joille kirkollinen kehys toiminnalle oli itsessään kiinnostavaa tai ne,

joille se tarjosi tilan ja väylän olla yhdessä toisten nuorten kanssa. Nämä eivät sulje toisiaan pois: ortodoksisen perinteen välitettyä ja yhteisöllistä uskonelämää korostava puoli voi saada luonteivia ilmauksia nuorten omannäköisestä toiminnassa, mikäli tilaa sellaiselle annetaan. Kirkon sanoma näyttäytyi nuorten mielestä pääosin myönteisenä, mutta sen saavutettavuuteen ja pidempiaikaista osallisuutta rakentavaan muotoon liittyi eritasoisia ongelmia.

Mielikuvien tasolla kirkko näyttäisi esiintyvän nuorten mielissä myönteisenä. Parantamisenkin varaa kuitenkin on: esiin tuodut asiat syrjinnästä tai ongelmallisista arvokysymyksistä ansaitsevat lisähuomiota. On tarpeen tunnistaa, mitkä asiat edistävät osallisuutta niin konkreettisesti kuin mielikuvallisestikin. Nuorten näkemykset kirkosta yhteiskunnallisena toimijana ovat sekä haasteita että pienoiskuvia kirkon sisäisen viestinnän maailmasta: siitä, millaisena kirkko näyttäytyy sekä ulospäin että sisäänpäin. Osallisuus kirkon elämästä rakentuu näiden kuvien sisässä.

Lähteet ja kirjallisuus

Happonen, Konsta & Kiilakoski, Tomi (toim.) (2025). *Nuoruuden kolme vuosikymmentä*. Nuorisobarometri 2024. Nuorisotutkimusseura verkkojulkaisuja nro 189. Hansaprint. <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2025/03/nuorisobarometri-2024.pdf>. Katsottu 8.5.2025.

Holm, Tuuli-Maria Holm (2021). *Nuoret vaikuttajina Taipaleen seurakunnassa*. Opinnäytetyö. LAB-ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2021121024930>.

Isola Anna-Maria, Kaartinen, Heidi, Leemann, Lars, Lääperi, Raija, Schneider, Taina, Valtari, Sanna & Keto-Tokoi, Anna (2017). *Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa*. Työpaperi 33/2017. Helsinki: Juvenes Print.

Keski-Petäjä, Miina (2017). ”Tytöistä ja pojista polvi parantunut? Nuorten väestökehitys ja elinolot”. Tilastokeskus. <https://stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2017/tytoista-ja-pojista-polvi-parantunut-nuorten-vaestokehitys-ja-elinolot>. Katsottu 7.7.2025.

Kiilakoski, Tomi (toim.) (2024). *Katsomusaiheita*. Nuorisobarometri 2023. Nuorisotutkimusseura verkkojulkaisuja nro 187. Hansaprint. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2024/09/nuorisobarometri-2023_uusin.pdf. Katsottu 8.5.2025.

Räsänen, Antti & Koponen, Ari (2025). ”Annetaan mahdollisuus löytää kirkko”. Selvitys Suomen ortodoksisen kirkon lapsi-, nuoriso- ja perhetyön kokemuksista ja käytännöistä. https://ort.fi/wp-content/uploads/2025/07Annetaan-mahdollisuus-loytaa-kirkko_LANUPE_selvitys-1.pdf. Katsottu 10.6.2025.

Salomäki, Hanna, Ketola, Kimmo, Komulainen, Jyrki, Salminen, Veli-Matti & Sohlberg, Jussi (2024). *Kirkko epävarmuuksien ajassa. Suomen evankelisuterilainen kirkko 2020–2023*. Suomen ev.-lut. kirkon tutkimusjulkaisuja 147. Vaasa: Grano Oy.

Tervo-Niemelä, Kati, Kallatsa, Laura & Spännäri, Jenni (2022). ”Uskonollinen jatkuvuus ja katkokset perheissä. Neljä metateemaa.” Teologinen aikakauskirja 3/2022, 281–301.